

УДК 330.111.64

DOI: 10.31732/2663-2209-2019-55-20-28

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Гарін Б.Б.

к.е.н., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна,
тел.: (044)-455-5707, e-mail.: borisgb@krok.edu.ua, ORCID: 0000-0002-2181-1895

PLACE AND ROLE OF UKRAINE IN THE WORLD ECONOMY

Garin B.

Ph.D (economics), assistant professor of theoretical and applied economics department, «KROK» University,
Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, tel.: (044)-455-5707, e-mail.: borisgb@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2181-1895

Анотація. У статті досліджено зв'язок між часткою країни у населенні світу та її часткою у створенні світового продукту. Людський потенціал країни є одним з найважливіших чинників її розвитку, головним економічним ресурсом. Автором проаналізовано дані по десяти країнам з найбільшим річним обсягом виробництва (ВВП за ПКС) та десяти країнам з найбільшою кількістю населення. Зроблено порівняльний аналіз цих країн. Відмічено, що сім з десяти країн потрапляє до обох списків. Показано важливість ефективного використання людського потенціалу країни. Запропоновано показник вимірювання такої ефективності – коефіцієнт відносного економічного розвитку, який розраховується як відношення частки створюваного країною світового ВВП до її частки у населенні планети. Країни з коефіцієнтом більше 1,5 можуть бути віднесені до категорії розвинутих. Коефіцієнти в інтервалі від 1,5 до 0,5 вказують на країни, що розвиваються. Слабо розвинуті країни мають коефіцієнти менше 0,5. Визначено місце та роль України в світовій економіці на сучасному етапі. Для цього зроблено порівняльний аналіз даних країн з населенням від 50 до 35 млн. та країн, що були у складі СРСР. Зроблені порівняння, нажаль, виглядають для України невтішно. Сучасний стан економіки України є наслідком невдалих реформ протягом останніх десятиріч. Планову економічну систему було перебудовано у систему некерованого ринку зразка XIX сторіччя. В сучасного типу економічних системах держава виконує ряд дуже важливих функцій. Держава повинна доповнювати та виправляти ринок, там де він не спрацьовує. Наголошено на необхідності докорінних змін у соціально-економічній політиці, на сучасному етапі, для досягнення високих темпів економічного зростання. Запропоновано звернути увагу на досвід реформ Республіки Кореї та Китаю. Південна Корея являє собою приклад перетворення економічно відсталої країни у країну з високо розвинутою сучасною економікою, в історично короткі строки. Китай будує сучасного типу економіку, реформуючи планову економічну систему. В обох випадках ключову роль в прискоренні економічного розвитку відіграє держава. Для досягнення успіху, потрібно мати продуману урядову програму дій та наполегливо втілювати заплановане.

Ключові слова: частка у населенні світу, частка у створюваному світовому продукті, коефіцієнт відносного економічного розвитку, емуляція.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 4, бібл.: 3

Annotation. The article investigates the relationship between the country's share in the world population and its share in the creation of the world product. The human potential of the country is one of the most important factors of its development, the main economic resource. The author analyzes data on ten countries with the largest annual output (GDP by PPP) and ten countries with the largest population. A comparative analysis of these countries is made. It is noted that seven out of ten countries are included in both lists. The importance of effective use of human potential of the country is shown. The indicator of measuring such efficiency is the coefficient of relative economic development, which is calculated as the ratio of the share of the world GDP created by the country to its share in the population of the planet. Countries with a coefficient of more than 1.5 can be classified as developed. Coefficients between 1.5 and 0.5 indicate developing countries. Underdeveloped countries have coefficients less than 0.5. The place and role of Ukraine in the world economy at the present stage is determined. To do this, a comparative analysis of these countries with a population of 50 to 35 million and countries that were part of the USSR. Made comparison, unfortunately, look for Ukraine to be unflattering. The current state of Ukraine's economy is the result of failed reforms in recent decades. The planned economic system was rebuilt into an unmanaged market system of the nineteenth century. In the modern type of economic systems, the state performs a number of very important functions. The state should Supplement and

correct the market, where it does not work. The necessity of radical changes in socio-economic policy at the present stage, to achieve high rates of economic growth. It is proposed to pay attention to the experience of reforms of the Republic of Korea and China. South Korea is an example of turning an economically backward country into a country with a highly developed modern economy, in a historically short time. China is building a modern type of economy by reforming the planned economic system. In both cases, the state plays a key role in accelerating economic development. To be successful, it is necessary to have a well-thought-out government program of action and persistently implement the planned.

Key words: *share in world population, share in the created world product, the coefficient of relative economic development, emulation.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 4, bibl.: 3

Постановка проблеми. Загальний обсяг світового виробництва на сьогоднішній день складає біля 85 трильйонів доларів США (біля 135 трильйонів міжнародних доларів за ПКС) [1]. Проте, вклад у створення світового ВВП кожної з біля 200 країн та територій дуже різний. Майже третина світового виробництва припадає всього на дві країни – США та Китай. Але, якщо частка населення США у загальному населенні планети є меншою за їх частку у створюваному світовому ВВП, то у Китаю навпаки – частка населення більша за його частку в світовому виробництві. Це показує різну ступінь ефективності використання людського потенціалу цих країн.

В даній статті зроблено спробу оцінити ступінь ефективності використання людського ресурсу України з цієї точки зору. Зроблено порівняння з країнами, що мають, приблизно, таку ж чисельність населення та з країнами, що як і Україна входили до складу колишнього СРСР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При написанні статті автор використовував виключно статистичні матеріали та особисті напрацювання з власних попередніх досліджень і публікацій. Дослідження залежності між часткою країни у створюваному світовому ВВП та її часткою у населенні планети зі спробою розробки спеціального оціночного коефіцієнта, що показує ступінь ефективності використання людського потенціалу, в публікаціях останнього часу не знайдено.

Існують статистичні матеріали, що відображають частку кожної країни у створенні світового ВВП. Також, є статистика, що показує чисельність

населення країн світу та їх частку в загальносвітовій кількості населення. У статті не тільки досліджено зв'язок між цими показниками, але й зроблено спробу визначити ступінь ефективності використання людського потенціалу в Україні (у порівнянні з іншими країнами) за допомогою спеціального коефіцієнта.

Формулювання цілей статті. Цілями статті є наступні. Дослідити зв'язок між часткою країн у створенні світового ВВП та їх часткою у населенні планети. Запропонувати спеціальний коефіцієнт, що показує ступінь ефективності використання людського потенціалу країни. Розрахувавши відповідні коефіцієнти для окремих груп країн, визначити місце та роль сучасної України в світовому господарстві. Наголосити на необхідності прискорення темпів економічного зростання для України на основі запозичення досвіду таких країн, як Південна Корея та Китай.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна світова економіка представляє собою складну систему тісно взаємопов'язаних між собою національних економік. Кожна країна робить свій внесок у створення світового продукту. Чим цей внесок більший – тим більшим авторитетом користується країна на міжнародній арені. Звісно, існують об'єктивні причини, що визначають частку кожної країни у загальному обсязі виробництва: чисельність населення, величина території, наявність природних ресурсів, кліматичні умови тощо. Проте, досить часто, країни, що мають приблизно рівний економічний потенціал, створюють відчутно різні обсяги кінцевого продукту. Спробуємо оцінити, наскільки внесок України у виробництво світового валового

продукту відповідає її потенційним можливостям.

Як вже було відмічено, існує багато об'єктивних факторів, що визначають місце країни у ієрархії національних економік. Аналіз усіх обставин, що зумовлюють кінцевий обсяг виробництва різних країн потребує надто масштабного дослідження і не може бути темою окремої статті. Для проведення деяких порівнянь візьмемо лише один критерій – чисельність населення країни. Даний критерій обрано не випадково. Різні обсяги виробництва країн з приблизно рівною кількістю населення, найчастіше, свідчить про ефективність використання найголовнішого економічного ресурсу – людського. Можна навести багато прикладів, коли країни, що мають

обмежені природні ресурси та не надто сприятливі кліматичні умови, демонструють не аби які успіхи в економічному розвитку. З іншого боку, потенційно багаті країни залишаються бідними через низьку середню продуктивність праці задіяного у процесі виробництва населення.

Перш ніж вести розмову про місце України у світовій економіці спробуємо встановити певні критерії оцінки ролі окремих країн з точки зору співвідношення чисельності їх населення та частки у створюваному світовому продукті. Для початку розглянемо названі показники десяти країн світу, що мають найбільший обсяг виробництва за рік (табл.1).

Таблиця 1

ВВП, ПКС, у постійних цінах (міжнародних дол.) та чисельність населення десяти найбільших економік світу (2018 рік)

Назва країни	ВВП країни (млрд. \$)	Частка від світового (%)	Чисельність населення (млн.)	Частка від світового (%)	Квер.
Китай	22544	16,53	1386,3	18,49	0,98
США	18217	13,36	325,1	4,33	3,09
Індія	9332	6,84	1338,7	17,85	0,38
Японія	4972	3,65	126,8	1,69	2,16
Німеччина	3811	2,79	82,7	1,10	2,54
Росія	3763	2,76	144,5	1,93	1,43
Індонезія	3106	2,28	264,6	3,53	0,65
Бразилія	2992	2,19	207,8	2,77	0,79
Велика Британія	2670	1,96	66,0	0,88	2,23
Франція	2650	1,94	66,9	0,89	2,18

Джерело: складено автором на основі [1]

Дані, що наведені у таблиці 1 дозволяють зробити певні висновки. З одного боку, ми бачимо наскільки важливе значення для досягнення великого обсягу загального виробництва має фактор чисельності населення країни. З іншого – можемо спостерігати значні розбіжності між часткою населення та часткою світового ВВП створеного різними національними економіками. Одні країни мають більшу частку у населенні планети ніж у створюваному світовому продукті, інші ж, навпаки, виробляють більшу частку світового ВВП при меншій частці у населенні. Це свідчить про різну ступінь ефективності використання людського

потенціалу в різних країнах, а, відповідно, й про ступінь їх економічного розвитку.

Для більшої наочності та у якості інструменту ранжирування країн за ступенем розвитку, автор пропонує скористатися умовним «коефіцієнтом відносного економічного розвитку» (Квер.). Він наведений у останньому стовпчику таблиці 1 і отриманий шляхом відношення частки країни у світовому ВВП до її частки у населенні планети. Якщо даний коефіцієнт більший за одиницю, це означає, що країна має більшу частку у створенні світового ВВП ніж у населенні. Якщо ж коефіцієнт менший за одиницю – навпаки. Країни, що мають коефіцієнт від 1,5 та більше, можна

віднести до категорії високорозвинених. В інтервалі між 1,5 до 0,5 перебувають країни що розвиваються. Коефіцієнт менший за 0,5 вказує на економічну відсталість країни.

Використовуючи даний коефіцієнт ми можемо наочно побачити, що з десяти найбільших (за загальним обсягом виробництва) економік світу, лише п'ять можна віднести до високо розвинутих: США, Німеччина, Велика Британія, Франція, Японія. Інші п'ять країн потрапили до першої десятки завдяки наявності величезного людського ресурсу. Та, якщо, Росію з Китаєм, а також,

Бразилію з Індонезією можна віднести до категорії країн що розвиваються, то Індія, вочевидь, виглядає країною із слабо розвинутою економікою, яка опинилась у цьому списку виключно через чисельність населення. За цим показником дана країна майже зрівнялась із світовим лідером – Китаєм, поступаючись останньому за часткою у виробництві світового продукту майже в 2,5 рази. Зв'язок між загальною потужністю економіки та чисельністю населення ми можемо побачити й розглянувши ті ж самі показники десяти найбільш населених країн світу (табл. 2).

Таблиця 2

ВВП, ПКС, у постійних цінах (міжнародних дол.) десяти найбільших за чисельністю населення країн світу (2018 рік)

Назва країни	Чисельність населення (млн.)	Частка від світового (%)	ВВП країни (млрд. \$)	Частка від світового (%)	Квер.
Китай	1386,3	18,49	22544	16,53	0,98
Індія	1338,7	17,85	9332	6,84	0,38
США	325,1	4,33	18217	13,36	3,09
Індонезія	264,6	3,53	3106	2,28	0,65
Пакистан	207,9	2,77	1176	0,86	0,31
Бразилія	207,8	2,77	2992	2,19	0,79
Нігерія	190,9	2,55	1171	0,86	0,34
Бангладеш	159,7	2,13	704	0,52	0,24
Росія	144,5	1,93	3763	2,76	1,43
Японія	126,8	1,69	4972	3,65	2,16

Джерело: складено автором на основі [1]

Дані таблиці 2 підтверджують висновки, що були зроблені на основі аналізу даних таблиці 1. З одного боку, сім з десяти країн, що були присутні у таблиці 1 фігурують і в таблиці 2. Це доводить наявність тісного зв'язку між кількістю населення та загальним обсягом виробництва. Проте, у таблиці 2 замість країн з високо розвинутою економікою – Німеччини, Великої Британії та Франції, з'являються Пакистан, Нігерія та Бангладеш. Виходячи з низьких значень коефіцієнтів відносного економічного розвитку, останні не можуть бути віднесені, навіть, до країн що розвиваються – це країни з слабо розвинутою економікою. Отже, для перебування на провідних ролях у світовій економіці недостатньо мати велику кількість населення, потрібно вміти ефективно використовувати людський

потенціал. Тепер, спираючись на обрані критерії оцінки, спробуємо визначити сучасне місце України у світовій економіці. Населення України складає, на сьогодні, біля 42 млн. осіб [4] (за результатами останнього перепису, що відбувався у 2001 р. – 48 млн., а на момент отримання незалежності у 1991 р. нас було 52 мільйони). Спробуємо порівняти її внесок у створення світового продукту з внеском країн, що мають приблизно таку ж чисельність населення (у діапазоні 50-35 млн. осіб).

Як бачимо, внесок країн з приблизно однаковим із Україною населенням у створення світового кінцевого продукту дуже різний. Найбільш розвинені з наведених країн (Канада, Республіка Корея, Іспанія) виробляють товарів і послуг вартістю у діапазоні від 2 трильйонів до 1,5 мільярдів доларів на

рік. Найменш розвинені (Кенія, Судан) – менше 200 млрд. доларів. Різниця майже у десять разів. Окремо у даній таблиці стоїть Уганда, одна з найбідніших країн світу, із менш ніж 100 мільярдами доларів ВВП на

рік. Слід пам'ятати, що цією країною протягом 1970-х правив одіозний диктатор-канібал Іді Амін, а потім вона занурилась у 20-ти річну криваву громадянську війну.

Таблиця 3

ВВП, ПКС, у постійних цінах (міжнародних дол.) країн світу, що мають приблизно однакову з Україною чисельність населення (2018 рік)

Назва країни	Чисельність населення (млн.)	Частка від світового (%)	ВВП країни (млрд. \$)	Частка від світового (%)	Квер.
Півд. Корея	51,5	0,68	1899	1,39	2,04
Кенія	50,2	0,65	158	0,12	0,18
Колумбія	48,9	0,65	662	0,49	0,75
Іспанія	46,6	0,62	1638	1,20	1,94
Аргентина	44,0	0,59	813	0,60	1,02
Україна	42,2	0,56	347	0,25	0,42
Алжир	41,4	0,55	586	0,43	0,78
Уганда	41,2	0,55	77	0,06	0,11
Судан	40,8	0,54	177	0,13	0,24
Польща	37,9	0,51	1092	0,80	1,57
Ірак	36,6	0,50	598	0,44	0,88
Канада	36,5	0,49	1632	1,20	2,45

Джерело: складено автором на основі [1]

Проте, ще цікавіше, порівняти частку країни у населенні планети з її часткою у створеному світовому продукті. У, вже згадуваних, Канаді, Кореї та Іспанії частка у створеному світовому продукті в двічі й більше перевищує їх частку у населенні. Їх коефіцієнти відносного економічного розвитку складають 2,45, 2,04 та 1,94 відповідно. Цілком пристойно за цим показником виглядає й Польща – 1,57. Україна ж, навпаки, має в двічі більшу частку по населенню, ніж у створеному світовому продукті. Її коефіцієнт відносного економічного розвитку дорівнює 0,42, що свідчить про незадовільно низький рівень використання людського потенціалу країни.

Така ситуація є наслідком деіндустріалізації країни протягом усього періоду її незалежного існування. За останні 28 років біля половини промислових підприємств припинило свою діяльність, або перебуває на межі банкрутства. Переважна кількість зареєстрованих в сучасній Україні підприємств належать до торгівлі та сфери послуг. Усе це є результатом невдалих реформ та відсутності продуманої, науково обґрунтованої державної політики,

націленої на забезпечення стабільного економічного зростання.

Після розпаду Радянського Союзу Україна потрапила до списку країн з «перехідною» економікою. Практично усі колишні республіки СРСР та країни Східної Європи (з соціалістичного табору) прийняли за перебудову своїх планових економічних систем у системи ринкового типу. Цей перехід зайняв різний час у різних країнах та привів їх до різних результатів. Одні країни (Польща, Чехія, Словаччина, республіки Прибалтики та інші) проводили реформи рішуче та цілеспрямовано і побудували сучасного типу економічні системи за зразком західноєвропейських економік. В інших країнах (Росія, Україна, республіки Середньої Азії) ринкові реформи звелись, за великим рахунком, до переходу державної власності до рук новостворених олігархів – колишніх функціонерів КПРС та кримінальних авторитетів. Як результат, ці країни отримали економіки епохи «дикого капіталізму» зразка ХІХ сторіччя, в яких держава не виконує тих загально визнаних в усьому світі, сьогодні, соціально-економічних функцій, що призначенні виправляти вади механізму

ринку та допомагати йому працювати без збоїв.

Якщо розрахувати коефіцієнти відносного економічного розвитку для

країн, які перебували у складі Радянського Союзу на момент його розпаду, отримуємо результати, що підтверджують вищесказане (табл. 4).

Таблиця 4

Коефіцієнти відносного економічного розвитку країн, що перебували у складі СРСР (2018 рік)

Назва країни	Квер.	Назва країни	Квер.	Назва країни	Квер.
Естонія	1,76	Туркменістан	1,00	Україна	0,42
Литва	1,68	Азербайджан	0,92	Молдавія	0,40
Росія	1,43	Білорусь	0,92	Узбекистан	0,35
Латвія	1,42	Грузія	0,60	Киргизія	0,25
Казахстан	1,36	Вірменія	0,50	Таджикистан	0,17

Джерело: розраховано автором на основі [1]

Як бачимо, усі три країни з Прибалтиці у першій п'ятірці. Це результат вдалих економічних реформ та приєднання до Європейського Союзу. Відносно високі коефіцієнти Росії та Казахстану можна пояснити наявністю великих економічних ресурсів та створенням схожих політичних систем, за яких уся повнота влади сконцентрована виключно в руках голови держави, що дає можливість жорстко контролювати діяльність місцевих олігархів. Україна, в якій панують олігархи, а не держава, опинилась у заключній п'ятірці, разом з найвідсталішою країною Європи – Молдовою та трьома найбіднішими країнами Середньої Азії.

Думка про те, що ставка на вільний ринок та усунення держави від регулювання економічних процесів може дати позитивний результат виявилась хибною. Як доводять сучасні теорія і практика, для створення потужної, процвітаючої економіки, що динамічно розвивається необхідним є ретельно продуманий план дій, якій втілюється у життя тільки за умови жорсткого контролю з боку держави за його виконанням.

Відомий норвезький економіст Ерік Райнерт у книзі «Як багаті країни стали багатими, і чому бідні країни залишаються бідними» стверджує, що перетворення відсталих економік у процвітаючі можливе лише на основі *емуляції*. Термін емуляція означає реалізацію державою свідомої економічної політики, орієнтованої на досягнення рівня розвитку передових

країн, випередження їх в окремих галузях виробництва.

Е. Райнерт особливо підкреслює, що ставка на дію законів вільного, некерованого ринку без інших дій буде помилкою. Потрібний ретельно продуманий план реформування економіки на основі її державного регулювання. «Розповсюдження багатства в Європі, а потім й в інших розвинутих частинах світу, стало результатом свідомої політики змагання: сила ринку була приручена, як і сила вітру, для досягнення встановленої мети. Проте сила вітру, як і сила ринку, не усіх рухає у правильному напрямку. Кумулятивні фактори та траєкторії розвитку примушують ринок «дмухати у вітрила прогресу» тільки тоді, коли в країні вже досягнутий високий рівень розвитку. Чим бідніша країна, тим рідше вітри *laissez-faire* дмухають у потрібному їй напрямку» [2].

Для України, економіка якої перебуває, сьогодні, у кризовому стані, актуальною є проблема вибору правильної концепції подальшого розвитку. Слід пам'ятати, що, навіть, забезпечення стабільного економічного зростання на рівні 3-4 % на рік означатиме консервування ситуації, практично, довічного відставання від розвинених країн світу. Нам потрібен справжній «прорив», українське економічне диво.

Прикладом вдалих соціально-економічних реформ, для України, могли б бути перетворення, що відбулись у Південній Кореї на початку 1960-х років. В

цей час Республіка Корея представляла собою відсталу аграрну країну без будь-яких ознак важкої промисловості (тільки харчова і легка), з 58 % проживаючих у сільській місцевості та доходом на душу населення у 100 \$ (по ПКС). На сьогодні це країна з сучасного типу економікою, де біля 75 % ВВП виробляється у сфері послуг. При цьому вона має потужну індустрію. В галузі суднобудування – 45 % світового ринку. Концерн Hyundai-Kia в першій п'ятірці у світі серед автомобільних компаній по кількості проданих автомобілів за рік. ВВП на душу населення – біля 40000 \$ (по ПКС), тобто на рівні таких європейських країн як Іспанія (40000 \$) чи Італія (42000 \$). В усьому світі відома продукція таких фірм як Samsung, LG Group, Daewoo та інших. Південнокорейська економіка зростала на 25 % за рік протягом 1960-х, та до 45 % за рік у 1970-х.

Радикальні соціально-економічні реформи в країні було розпочато у 1961 році. З самого початку було взято курс на проведення експортно-орієнтованої індустріалізації. Одним з вирішальних факторів успішності реформ стала підтримка ззовні. Вдалось залучити японський капітал та технології. За підтримку Кореєю США у В'єтнамській війні, отримано десятки мільярдів доларів у вигляді грантів, позик, субсидій, передачі технологій. В самій країні ставку зроблено на підвищення ролі держави та державного регулювання економіки.

В економічному розвитку ключову роль повинно було відігравати централізоване управління. Створено державні інститути відповідальні за розвиток національної економіки – Раду економічного планування, Міністерство торгівлі і промисловості, Міністерство фінансів. Структура економіки, що склалася внаслідок дій уряду, включала у себе як елементи інтервенціонізму, так і елементи вільного ринку. Так, у 1960-х з'являються чеболі – потужні приватні фінансово-промислові конгломерати, які в подальшому відіграватимуть провідну роль у розвитку економіки. Уряд зберіг за

собою джерела електроенергії, залізниці, водопостачання, автомобільні дороги та порти. Було проведено масштабну націоналізацію. Уся банківська система перейшла під контроль держави. Запроваджено ряд заходів для покращення ситуації в аграрному (на той час найбільшому) секторі. Так правляче угруповання звільнило селян від виплат боргів по лихварським процентам, прийняло програму стабілізації цін на сільськогосподарську продукцію, збільшило процент виплат по банківським вкладам, що стимулювало притік до банків вільних коштів та полегшило отримання кредитів.

Головними економічними цілями уряду були розвиток провідних галузей промисловості, зменшення рівня безробіття та розробка ефективних управлінських методик. Для збільшення експорту здійснювались заходи по підвищенню конкурентоспроможності південнокорейських товарів та продуктивності праці. Ключовими галузями промисловості було визнано: електроніку, суднобудування та виробництво автомобілів. Уряд всіляко заохочував відкриття нових підприємств у цих галузях.

Найбільш цікавим є те, що прискорене зростання південнокорейської економіки відбувалось на основі п'ятирічних планів її розвитку. Ці плани розроблялись урядом та носили, скоріше, директивний ніж індикативний характер.

Досвід перетворення південнокорейської економіки ще раз засвідчує необхідність державного втручання у регулювання ринку та реформування соціальної сфери в критичній ситуації. Послаблення державного регулювання і більш широке використання позитивних сторін ринкових механізмів доцільне коли економіка досягає певного рівня розвитку та перебуває «на ходу».

Ще більш цікавим і корисним для України може бути досвід розвитку економіки Китаю протягом останніх десятиріч. Справа в тому, що в Китаї

відбувається модернізація економіки яка, так само як і в Україні, ще у недалекому минулому була плановою, жорстко централізованою, повністю одержавленою.

Реформи в Китаї було розпочато у 1978 році за ініціативою крила прагматиків у КПК, яке очолював Ден Сяопін (у СРСР М. Горбачов проголосив «перебудову» на сім років пізніше – у 1985 році). Реформатори визначили для себе за мету модернізацію китайської економіки, яка перебувала на межі катастрофи через провал політики «великого стрибку» та наслідків волюнтаристських рішень, що приймалися під час правління Мао Цзедуна. Країна, з майже мільярдним населенням, перебувала на десятому місці в світі за загальним обсягом виробництва, трохи випереджаючи за цим показником Нідерланди та поступаючись Іспанії. ВВП на душу населення дорівнював 226 \$. Сьогодні по обсягу ВВП (за номіналом) Китай посідає друге місце в світі, поступаючись лише США. Якщо ж рахувати за паритетом купівельної спроможності, то з 2014 року Китай перебуває за цим показником на першому місці. ВВП на душу населення зріс до 9771 \$ у 2018 році (18110 \$ за ПКС).

Головною особливістю китайської стратегії реформ є поступовість просування до ринку, а не обвальна лібералізація економіки, яка була притаманна більшості країн з колишнього соціалістичного табору. Завдяки такій стратегії Китаю вдалось уникнути економічного спаду, гіперінфляції та багатьох інших негативних явищ, що супроводжували реформи в країнах, які обрали більш радикальні моделі перетворення своїх економік. До речі, лідери КПК – під керівництвом якої здійснюються реформи, не розглядають їх як повернення до капіталістичних відносин. Вони стверджують, що на основі розробки та реалізації п'ятирічних планів (у 2016 році стартувала XIII п'ятирічка) відбувається будівництво «соціалістичної ринкової системи з китайською специфікою».

Для усіх проведених в Китаї реформ – від реформування аграрного сектору та відносин власності до лібералізації цін і зовнішньої торгівлі, були притаманні обережність та виваженість, націленість на компенсацію втрат, які могли бути заподіяні ними населенню. Політична стабільність та незмінність економічного курсу, активна та успішна державна політика стимулювання зростання, масові обговорення проектів і результатів реформ сприяли формуванню сприятливих інституційних очікувань, гарного інвестиційного клімату, залученню зовнішніх інвесторів. На сьогоднішній день в Китаї діють чотири спеціальні економічні зони – Шеньчжень, Чжухай, Шаньтоу, Сямень, 14 зон вільної (безмитної) торгівлі, 53 зони високих і нових технологій (в тому числі потужна й сучасна власна «силіконова долина»). Щорічні іноземні інвестиції в китайську економіку перевищують відмітку у сто мільярдів доларів [3].

Вивчення досвіду вдалих економічних реформ у Південній Кореї та Китаї здається корисним для розробки концепції подальшого розвитку України. Звісно, мова не йде про «сліпе» копіювання перетворень у соціально-економічній сфері вищезгаданих країн. Кожна країна проходить свій власний шлях розвитку. Проте, у даному випадку ми бачимо приклади справжніх проривів – те, що потрібно Україні сьогодні. Тільки радикальна зміна моделі соціально-економічного розвитку дозволить забезпечити високий темп економічного зростання в Україні та надасть можливість посісти їй достойне місце у світовому господарстві.

Висновки. Як засвідчують статистичні дані, Україна, сьогодні, займає вкрай незадовільні позиції в світовому господарстві. Її вклад у створення світового продукту, вочевидь, не відповідає її потенційним можливостям. Маючи населення, майже, у 0,6 % від загального населення Землі, Україна виробляє лише 0,25 % світового ВВП. Це свідчить про дуже не ефективне

використання головного економічного ресурсу – людського. Така статистика притаманна відсталим, економічно не розвиненим країнам. Щоб відповідати європейським стандартам потрібно виробляти у 1,5 – 2 рази більшу частку світового обсягу виробництва у порівнянні з власною часткою у світовому населенні.

Такий стан економіки України є наслідком багатьох років невдалих соціально-економічних реформ. Після відмови від моделі планової соціалістичної економіки, було зроблено ставку на ринок. При цьому не було враховано, що ринкова економіка у чистому вигляді - це минулий день для провідних країн світу. Найбільш успішні країни використовують модель змішаної економіки, де механізми ринку та державне регулювання відіграють однаково важливу роль. Причому, цей паритет можливий коли мова йде про вже налагоджену, працюючу систему. Якщо ж перед країною стоїть завдання зміни соціально-економічної системи, її радикального реформування – то на перший план виходить держава. Перетворення держави в інструмент для реалізації особистих інтересів українських олігархічних кланів мало своїм наслідком занепад економіки країни в цілому.

В Україні послаблення ролі держави у виконанні нею необхідних соціальних та економічних функцій, відсутність чіткого, продуманого плану реформ, націлених на побудову сучасного типу економіки, призвело до її деіндустріалізації та перетворення на сировинний додаток економік розвинутих європейських країн. Після 28 років «розвитку» в умовах

незалежності, ми маємо ВВП на рівні 65-70 % від рівня 1990 року. Для виправлення ситуації Україні потрібен справжній економічний «прорив», емуляція, економічне диво. Тут прикладом нам можуть слугувати Південна Корея та Китай. Корея успішно перетворила свою відсталу ринкову економіку в сучасну змішану. Китай рухається в бік створення змішаної економіки, реформуючи планову соціалістичну систему. В обох випадках спостерігається стрімкий економічний розвиток – що й необхідно Україні зараз.

Література:

1. Економічна статистика країн світу. URL : <http://knoema.com>.
2. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными : учебное пособие. Москва, 2011. 384 с.
3. Макроекономічна політика у макроекономічній стабілізації національної економіки : монографія / за наук. ред. проф. І. Ф. Радіонової. Київ, 2017. с. 217-222.

References:

1. Official site Economic statistics of the countries of the world, available at : <http://knoema.com>.
2. Rainert, E.S. (2011), *Kak bohatie strani staly bohatimy, y pochemu bednie strani ostaiutsia bednimy* [How rich countries became rich, and why poor countries remain poor], Moscow, Russia, 384 p.
3. Radionova, I.F. (2017), *Makroekonomichna polityka u makroekonomichnii stabilizatsii natsionalnoi ekonomiky* [Macroeconomic policy in macroeconomic stabilization of the national economy], Kyiv, Ukraine, pp. 217-222.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2019 р.